

mentioning of a problem of differentiation of Ukrainian Sign Language from the Signed Ukrainian Language, which is perceived by many research workers and teachers as the mother tongue of the deaf. Apart from a problem of research in synonymy of Ukrainian Sign Language, the author underlined the meaningfulness of work of the Laboratory of Sign Language in this sphere. The given work exposes the features of synonymy in Ukrainian Sign Language. The selection of sign language units for formation of synonymous row is reflected there on practical material. Attention is accented on likeness and difference in formation of synonymous groups between the sign and verbal languages. Described are the task and results of experimental research on formation of two synonymous rows out of six given lexical units. The phenomenon of choice in synonymy of Ukrainian Sign Language is exposed.

Keywords: *concept, nemanualny component, synonymous row, Ukrainian sign language, the phenomenon of choice.*

Адамюк Н.Б. Особенности синонимии в украинском жестовом языке (на практическом материале)

Аннотация. В статье раскрыты особенности синонимии в украинском жестовом языке. Освещен на практическом материале подбор жестовых единиц для образования синонимического ряда. Акцентируется внимание на сходстве и различии формирования синонимических групп жестового языка от словесного. Описаны задачи и результаты экспериментального исследования по формированию двух синонимических рядов из представленных шести лексических единиц. Раскрыт феномен выбора синонимии украинского жестового языка.

Ключевые слова: *концепт, немануальный компонент, синонимический ряд, украинский жестовый язык, феномен выбора.*

УДК 376.1-056

Блеч Г.О.

Система корекційно–розвивального навчання з розвитку мовлення дошкільників з розумовою відсталістю

Анотація. В статті представлено систему корекційно–розвивального навчання з розвитку мовленнєвої діяльності дітей з розумовою відсталістю в дошкільному закладі. Визначено завдання, напрями та зміст корекційно–розвивальної роботи з розвитку мовлення дошкільників з розумовою відсталістю.

Ключові слова: *дошкільники з розумовою відсталістю, розвиток мовлення*

На сучасному етапі розвитку системи спеціальної освіти достатньо актуальним є питання вдосконалення змісту корекційного навчання дітей з особливими потребами, в тому числі й дошкільників з розумовою відсталістю.

Один з найважливіших і обов'язкових напрямів корекційно–педагогічної роботи, що забезпечує пізнавальний розвиток дітей є розвиток мовлення.

Мовлення, як суспільно–історичне явище, супроводжує всі сторони буття людини, забезпечуючи успішність адаптації, інтеграції та соціалізації. Тому увага до

мовленнєвого розвитку кожної особи не випадкова, особливо, коли йдеться про дітей з розумовою відсталістю.

Робота педагогів з розвитку мовлення дітей з розумовою відсталістю в дошкільному закладі має на меті сформувати в них потребу у мовному спілкуванні та практичному оволодінні мовленням як засобом комунікації.

Корекційно-розвивальне навчання з розвитку мовлення здійснюється в процесі:

- спілкування з дитиною з приводу побутових, ігрових та пізнавальних інтересів (розвиток соціального напрямку мови, формування комунікативної потреби, оволодіння різними видами комунікативних висловлювань);

- сюжетно-рольових та театральних ігор (активізація мовних засобів);

- занять з малювання, ліплення, конструювання, ручної праці (регулююча функція мови, зв'язок сприйнятого зі словом з метою формування та актуалізації уявлень з словом);

- формування елементарних математичних уявлень, на заняттях з розвитку мовлення, ознайомлення з навколишнім, фізичного, музичного та сенсорного виховання;

- індивідуальної корекційної роботи (корекція порушень звуковимови, розвиток фонематичного сприймання, слуху).

Провідна роль у формуванні мовленнєвої діяльності дошкільників з розумовою відсталістю належить спеціально організованому навчанню в системі дошкільного закладу (заняття з розвитку мовлення) та логопедичним корекційним заняттям.

Заняття – основна форма роботи у дошкільному закладі. Кожне заняття, що планується має не тільки специфічне завдання для даного виду діяльності, але й мовне. Необхідно пам'ятати, що мовне завдання, на таких заняттях, не повинно виступати на перший план, воно повинно бути другорядним, тобто вирішуючись в процесі діяльності не відволікати дітей. Так, під час гри, не доречно вимагати від дитини постійного мовного супроводу, так як це акцентує увагу на мові, а не на виконанні ігрового завдання. Вчитель-дефектолог повинен керувати грою та допомагати в мовному оформленні своїх ігрових дій та ситуацій. Спеціальне мовне завдання є складовою занять з розвитку мовлення, які, в свою чергу, є частиною корекційно-розвивального навчання, що реалізується з дітьми з розумовою відсталістю в дошкільному закладі. При цьому необхідно використовувати словесні та наочні методи навчання, будувати заняття так, щоб на перший план виступала не навчальне, а ігрове завдання, де засвоєння матеріалу є умовою досягнення ігрового результату.

Під час виконання режимних моментів, прогулянок, ігор, праці, свят і розваг, при ознайомленні з тим, що нас оточує, під час інших занять, відбувається вільне мовленнєве спілкування дитини з оточуючими її дорослими та дітьми, в ході якого збагачується мовленнєва практика дитини. Закріплення мовленнєвих навичок як на заняттях, так і у вільній діяльності, акцентування уваги дитини на позитивній динаміці та на її досягненнях, сприяють подоланню наявних порушень і міцному закріпленню сформованих навичок. Мова педагогів, вихователів, технічного персоналу, що знаходяться в постійному спілкуванні з дітьми, є для них основним джерелом

правильного культурного мовлення, зразком для наслідування. Це слід враховувати при роботі з дошкільниками з розумовою відсталістю.

Розумово відсталі дошкільники, які приходять в дошкільний навчальний заклад, знаходяться на різних рівнях мовленнєвого розвитку. Тому корекційно-розвивальну роботу проводять відповідно до індивідуальних особливостей та мовленнєвих здібностей дітей. Не залежно від того в якому віці дитина прийшла до дитячого навчального закладу, зміст матеріалу що закладений у програму розподілений за роками навчання (етапами навчання), включаючи пропедевтичний етап роботи із розумово відсталими дітьми, надалі з поступовим і послідовним ускладненням змісту індивідуальної програми навчання та розвитку такої дитини.

Систему корекційно-розвивального навчання з розвитку мовленнєвої діяльності дітей з розумовою відсталістю в дошкільному закладі можна представити наступними етапами та напрямками роботи :

Пропедевтичний етап регламентує наступні напрями роботи :

- налагодження невербального контакту з дорослим;
- розвиток зорового сприймання;
- розвиток слухового сприймання;
- розвиток фонематичних процесів;
- розвиток дрібної моторики.

Виокремлення саме цих напрямів обумовлене тісним взаємозв'язком зазначених психічних процесів із мовленнєвою діяльністю та послідовністю їх прояву за умов звичайного онтогенезу.

Зміст корекційної роботи в основний період реалізується у таких напрямках:

- розвиток дрібної моторики;
- формування лексико-граматичної сторони мовлення;
- формування фонетико-фонематичної сторони мовлення;
- формування зв'язного мовлення.

З урахуванням індивідуальних особливостей у мовленні дошкільників з розумовою відсталістю, корекційний вплив, що здійснюється на пропедевтичному етапі, може бути продовжений і на подальших роках навчання.

Завданням пропедевтичного етапу є налагодження емоційного контакту між дитиною та дорослим, формування навичок розуміння та виконання простих вербальних інструкцій, вміння діяти за наслідуванням, з опорою на невербальні засоби спілкування.

Розвиток дрібної моторики та зорово-рухової координації слугують передумовою до становлення усного та письмового мовлення, а також сприяють підвищенню пізнавальної активності дітей.

У процесі розвитку лексичної складової мовлення відбувається формування зверненого мовлення та формування й збагачення активного словника дитини, засвоєння лексико-семантичних мовних явищ антонімії, синонімії та елементарних форм багатозначності, опанування елементарними навичками словотвору.

Зміст формування граматичної будови мовлення реалізується у розумінні та засвоєнні на практичному рівні елементарних форм граматичних категорій числа, роду та відмінка іменників, прикметників і дієслів.

У процесі вдосконалення фонетико-фонематичної сторони мовлення відбувається розвиток мовленнєвої моторики, формування навичок правильних артикуляцій, формування мовленнєвого дихання; розвиток слухових процесів (сприймання, пам'яті, контролю) на матеріалі не мовленнєвих та мовленнєвих звуків.

Під час розвитку зв'язного мовлення здійснюється формування слухової та зорової уваги, вміння складати прості речення, відповідати та ставити запитання, розвиток контролю шляхом формування вміння уважно слухати казки, пісні, розуміти розповідь педагога за малюнком, а також формування вміння складати прості речення, відповідати та ставити запитання.

Перший крок корекційної роботи – розвиток зорового та слухового сприймання. Важливо, щоб дитина «побачила», «почула», звикла прислуховуватися до мови дорослого. На початкових етапах роботи увага приділяється розвитку невербальних форм спілкування – фіксації погляду на обличчі дорослого, розуміння жестів (прощання та вітання). Потім робота продовжується, дитина вчиться наслідувати діям із предметами (м'ячем, лялькою). У подальшому, поряд зі становленням вербального спілкування, ці форми не втрачають своєї значущості та продовжують розвиватися й удосконалюватися.

Згодом створюються умови, що сприяють формуванню у дітей розуміння зверненого до них мовлення. Основними завданнями цього етапу є:

- вчити дітей сприймати мовлення оточуючих і виокремлювати його серед інших звуків, розрізняти та чути мовні та не мовленнєві звуки;
- розуміти прості прохання, звернення до дитини;
- формувати вміння співвідносити предмети та дії з їх словесним позначенням;
- викликати наслідувальну мовленнєву діяльність у формі будь-яких звукових проявів;
- вчити висловлювати бажання за допомогою слів.

Роботу з формування лексичної сторони мовлення та формування комунікативних навичок проводить вихователь під час групових занять. Обрані теми рекомендується співвідносити з порами року, зі святами, з подіями в житті дітей. Обов'язковою умовою до організації навчання є створення умов для практичного застосування набутих знань, закріплення знань на заняттях із математики, малювання, ліплення, в іграх (дидактичних, рухових, сюжетно-рольових).

Формування лексики у дітей відбувається у кількох напрямках:

- розширення обсягу словника паралельно з розширенням уявлення про довкілля, з формуванням пізнавальної діяльності;
- уточнення значення слів;
- активізація словника, перенесення слова із пасивного в активний словник.

Для цього використовують такі методи: спостереження; показ предметів та дій, розгляд малюнків; спеціальні дидактичні ігри та вправи.

З метою формування лексики доцільно використовувати різноманітні вправи, ігри на розвиток словесних асоціацій, класифікації предметів (зображених на малюнках), диференціації предметів за зовнішніми ознаками, назви предметів за узагальненими словами, враховуючи при цьому тематичний принцип відбору матеріалу.

Плануючи роботу з розвитку мовлення, варто пам'ятати про принцип взаємозв'язку сенсомоторики та мовлення. У свідомості дитини фіксуються назви лише тих предметів, які вона може взяти в руки, стиснути, з якими може погратися, тощо. Для цього можна використовувати такі вправи:

1. Співвідношення слова та предмета, який воно позначає.

2. Обстеження предметів за допомогою різних аналізаторів із метою чуттєвого пізнання об'єктів навколишнього світу:

- з опорою на зоровий і тактильний аналізатори (визначення розміру, форми, кольору, стану поверхні);

- за допомогою тактильних відчуттів (визначення температури, вагових характеристик);

- за допомогою смакового аналізатора (визначення смакових ознак продуктів харчування);

- за допомогою нюхового аналізатора (визначення запахів);

3. Використання природних і створення спеціальних соціально-побутових ситуацій для закріплення словникового запасу .

На заняттях вчитель – дефектолог і вихователь вправляють дітей у:

- називанні предметів під час їх демонстрування;

- знаходження іграшки (вибір, показ) серед різних предметів, потім однорідних предметів;

- класифікації предметів по групах;

- виключенні зайвого предмета з обґрунтованим поясненням;

- використанні різних видів робіт (накладення на зразок, зафарбовування або штрихування малюнка, домальовування, складання розрізних картинок, тощо).

Результат цієї роботи полягає в тому, що дитина розуміє: всі предмети мають назву, ознаки та призначення.

На заняттях із розвитку мовлення вчителі використовують такі прийоми роботи:

- називання нового слова;

- пояснення значення слова;

- повторення слів (групове й індивідуальне);

- включення слова в словосполучення, речення;

- використання нових слів у зв'язному мовленні.

Перенесення слова із пасивного в активний словник можливе завдяки постійним вправам, у використанні цих слів у самостійному мовленні. Варто створити такі умови, за яких дитина має активно використовувати ту лексику, з якою працюють під час роботи на занятті. Для активізації словника доцільно використовувати такі методи:

- бесіда за малюнками, під час спостережень, під час розгляду предметів;

- дидактичні ігри та вправи;

- використання загадок.

Для цього використовують методичні прийоми активізації словника, які використовує вчитель-дефектолог у різних ситуаціях, під час пізнавальної діяльності дитини:

- продовження висловлювань дорослого (заміна малюнка словом);

- використання доручень, які потребують від дитини мовленнєвого висловлювання;

- використання на занятті ігрових моментів, організація ігрових дій;
- спільна діяльність дитини та дорослого;
- підказка знайомого дитині слова, під час опису чи переказу, під час бесіди;
- створення емоційно сприятливої атмосфери на занятті.

На заняттях із розвитку мовлення систематизується та узагальнюється мовленнєвий матеріал, який отримали діти під час інших видів діяльності. Розширюється та уточнюється словник, активізується зв'язне мовлення.

На індивідуальних і підгрупових корекційних заняттях із розвитку мовлення логопед здійснює роботу з формування звукової сторони мови. Вона скерована на розвиток сприйняття мови (мовленнєвого слуху, уявлення), розвиток мовно-рухового апарату (артикуляційного, голосового апарату, мовного дихання) і на цій основі на формування вимовляння звуків, слів. Важливим етапом формування фонематичного сприйняття є розпізнавання немовленнєвих звуків (каплі води, дзвінок телефону, тощо), розрізнення звукокомплексів, однакових за висотою, силою, тембром, а також розрізнення слів, близьких за звучанням; диференціація складів і фонем.

Формування слухомовної пам'яті, слухової уваги та контролю – один із основних напрямів корекційного навчання. Орієнтуючись на етапи слухомовного розвитку дитини, варто починати роботу з диференціації немовленнєвих звуків за темпом, ритмом, силою, тривалістю звучання, ознайомлювати з іграшками та музичними інструментами. Основними завданнями цього етапу є :

- * співвідносити іграшку (малюнок) зі звуконаслідуванням;
- * розуміти та виконувати словесні інструкції;
- * диференціювати немовленнєві звуки;
- * знаходити джерело звучання, його напрямок;
- * вказувати та називати положення звука у просторі (близько – далеко);
- * реагувати на початок та кінець звучання.
- * диференціювати високі та низькі немовленнєві звуки;
- * виокремлювати однакові за звучанням звуки;
- * чути та називати довгі та короткі звуки;
- * розрізнити темп звучання та виконувати відповідні рухи.

Розвиток артикуляційної моторики, сформованість мовного дихання – необхідний етап у підготовці дитини до формування правильної вимови звуків. Кожен звук має певний артикуляційний уклад, притаманний саме для нього. Вміння дитини утримувати органи артикуляції в потрібному положенні значно підвищує її здатність відтворити правильно звук. Ці вправи допомагають створити нервово-м'язову основу, необхідну для повноцінного звучання голосу, зрозумілу та чітку дикцію, запобігти не правильним рухам органів артикуляції, а також зняти надмірне напруження артикуляційних і м'язових м'язів, утворити потрібні м'язові дії для вільного володіння та управління артикуляційним апаратом. На цих заняттях формується кінестетична основа артикуляційних рухів, формується мовно-рухова координація.

Для формування повноцінного мовлення дошкільників з розумовою відсталістю важливе значення має правильність мовленнєвого дихання.

Саме воно забезпечує правильне звукоутворення, створює умови для підтримки гучності мови, чіткого виконання пауз, збереження інтонаційної виразності мови.

Плавне мовленнєве дихання формується на основі фізіологічного дихання.

Роботу з формування правильного мовленнєвого дихання починають із вироблення у дітей уміння виконувати різні види вдихів і видихів та їхніх комбінацій.

Під час прогулянок на свіжому повітрі варто пропонувати дітям вдихати носом і ще повільніше видихати, обов'язково контролюючи техніку виконання вправи. Видих має тривати у півтора-два рази довше, ніж вдих.

Під час формування правильної звуковимови треба враховувати, що вона відбувається на тлі розвитку та вдосконалення звукової структури слова.

Корекція звуковимови здійснюється:

- 1) на основі слухо-мовного сприймання та артикуляційних вправ;
- 2) одночасно з формуванням фонематичних процесів (фонематичного сприймання й фонематичного аналізу);
- 3) у тісному зв'язку з розвитком лексики й граматичної будови мовлення.

Велику увагу варто приділяти активізації процесу звуковимови. Цьому сприятиме робота з уточнення звуковимови й звукового образу тих звуків, які дитина вже засвоїла. Це допоможе вдосконалению артикуляційної моторики, мовно-слухового сприймання та спонтанній появі нових звуків.

Діти вчать сприймати звук на слух, впізнавати його в мовному потоці, чітко вимовляти в звуко-комплексах, складах, словах, реченнях, віршах і розповідях. Логопед акцентує увагу на розвитку фонематичного сприйняття, здійснює корекцію порушень звуковимови.

Корекційній роботі над звуковимовою передують ціла низка вправ, мета яких – розвиток слухового сприймання, слухової уваги, слухової пам'яті, розвиток дрібної та артикуляційної моторики, зорово-просторових функцій, формування часових уявлень, розвиток ритму, формування мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння, тощо.

Роботу з розвитку дрібної моторики здійснює логопед на корекційних логопедичних заняттях, вчитель-дефектолог та вихователь на інших заняттях.

Розвиток дрібної моторики що у сензитивний період розвитку мовлення стимулює, активізує дозрівання мовленнєвих зон кори головного мозку, забезпечує готовність руки дитини до оволодіння письмом.

Дефектологи, логопеди, вихователі приділяють особливу увагу загальному розвитку рук дитини, формуванню навички хватання, виокремленню кожного пальця, становленню ведучої руки та формуванню узгодженості дій обох рук. Під час занять відпрацьовують навички утримання пальців у потрібній позиції, переключення з одного паттерну на інший, одночасне виконання рухів пальцями та кистями обох рук. Всі ці дії виконують спочатку за наслідуванням дорослого, а потім одночасно з мовленнєвим супроводом і з опорою на зорові та тактильні образи-уявлення. Розвиток усіх видів дрібної моторики та зорово-рухової координації слугують передумовою становлення усного й письмового мовлення, а також сприяють підвищенню пізнавальної активності дітей.

Роботу з розвитку дрібної моторики варто проводити регулярно, адже саме тоді буде досягнутий вагомий ефект від цих спеціальних вправ. Завдання з розвитку рухів пальців рук мають приносити дитині радість. Велике значення в цих іграх-вправах має інструкція чи текст, що супроводжує рухи. Він має бути веселим, доступним для дошкільників з розумовою відсталістю. Треба пояснювати значення тих чи інших

рухів, положень пальців, зацікавлювати дітей у виконанні цих рухів, створювати сприятливий емоційний настрій.

Отже, зміст корекційно-розвивального навчання з розвитку мовлення у спеціальному дошкільному закладі реалізується у напрямі формування мовленнєвої діяльності та ґрунтується на особистісно зорієнтованій парадигмі спеціальної освіти. Організація мовленнєвої діяльності дошкільників з розумовою відсталістю, яка повинна реалізовуватись згідно визначених напрямів, впровадження спеціальних методів і прийомів, підходів, завдань є важливою умовою цілісного гармонійного розвитку дитини.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED):

1. Загнітко А. Основи мовленнєвої діяльності. Навч. посібн./ А. Загнітко, І. Домрачева. – Донецьк: Український Культурологічний Центр, 2001. – 56с.
Zagnitko A. (2001). *Osnovy movlennievoi diialnosti. [Fundamentals of speech activity]*. Donetsk: Ukrainskyi Kulturolohichnyi Tsentр [in Ukrainian].
2. Лисина М. Развитие общения у дошкольников./ М. Лисина/ – М.,1974.
Lisina M. (1974). *Razvytye obshcheniya u doshkolnykov. [Development of communication in preschool children]*. Moskva [in Russian].
3. Печора К. Развитие и воспитание детей раннего и дошкольного возраста. Актуальные проблемы и их решение в условиях ДОУ и семьи./ К. Печора — М: «Издательство Скрипторий 2003», 2006. — 96 с.
Pechora K. (2006). *Razvytye y vospytanye detei ranneho y doshkolnoho vozrasta. Aktualnyye problemy y ykh reshenye v usloviyakh DOU y semy [Development and education of infants and pre-school age. Actual problems and their solution in a pre-school and family]*. Moskva: “Yzdatelstvo Skryptoriy 2003” [in Russian].
4. Соботович Є. Ф., Тищенко В.В. Програмні вимоги до корекційного навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами інтелекту: Програмно-методичний комплекс./ Є Соботович., В. Тищенко – К.: Актуальна освіта, 2004. – 144 с.
Sobotovych E. F., Tyshchenko V.V. (2004). *Prohramni vymohy do korektsiinoho navchannia z rozvytku movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku z vadamy intelektu [Software requirements for remedial training in speech development of senior preschool children with impaired intelligence]*. Kyiv: Aktualna osvita [in Ukrainian].
5. Эльконин Д. Развитие речи в дошкольном возрасте / Д. Эльконин. –М.: Издат-во АПН РСФСР, 1958. –115с.
Jelkonin D. (1958). *Razvytye rechy v doshkolnom vozraste [The development of speech at preschool age]*. Moskva: Yzdat-vo APN RSFSR [in Russian].

Blech H.O. System correction and development training on speech development of preschool children with mental retardation

Abstract. In the article the system of correctional and developing training for the development of speech activity of children with intellectual disabilities in preschools. The tasks, direction and content of the correction - developing work on language development of preschool children with mental retardation.

Keywords: preschool children with mental retardation, language development.

Блеч Г.А. Система коррекционно-развивающего обучения по развитию речи дошкольников с умственной отсталостью

Аннотация. В статье представлена система коррекционно-развивающего обучения по развитию речи дошкольников с умственной отсталостью. Определены задачи, направления и содержание коррекционно - развивающей работы по развитию речи дошкольников с умственной отсталостью.

Ключевые слова: дошкольники с умственной отсталостью, развитие речи

УДК 376-056.36-053.4

Бобренко І.В.

Здоров'язберігаючі та здоров'яформуючі освітні технології в процесі розвитку просторового орієнтування дошкільників з розумовою відсталістю

Анотація. У статті розглянуто питання оптимізації здоров'язбереження та здоров'яформування дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку у навчально-виховному процесі спеціальних дошкільних навчальних закладів, як однієї з важливих умов застосування засобів адаптивного фізичного виховання з метою розвитку просторового орієнтування дошкільників. Відзначено вагомість планомірної організації розвитку просторового орієнтування у старших дошкільників з обмеженими розумовими можливостями засобами фізичного виховання.

Ключові слова: здоров'язбереження, здоров'яформування, здоров'язберігаючі технології, засоби фізичного виховання, розвиток просторового орієнтування, діти з розумовою відсталістю.

Постановка проблеми. Здоров'яформуюча та здоровязберігаюча функції фізичної культури на сучасному етапі розвитку українського суспільства набуває великого значення у зв'язку з зростанням захворюваності, погіршенням фізичного розвитку та фізичної підготованості дітей дошкільного віку [1, 2, 4]. Важливим завданням навчально-виховного процесу в спеціальному дошкільному навчальному закладі є забезпечення здоров'язбереження та здоров'яформування дітей дошкільників з порушенням інтелектуального розвитку, як вагомого аспекту оптимізації їх подальшої соціальної адаптації. Для забезпечення всебічного розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами суттєве значення має здоровий спосіб життя та його складники, особливо – оптимальний режим організованої фізкультурної рухової активності, який сприяє формуванню здоров'я, підвищенню адаптаційного потенціалу вихованця. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема оптимізації застосування в спеціальних дошкільних навчальних закладах здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих освітніх технологій, однієї з умов використання засобів адаптивного фізичного виховання з метою розвитку просторового орієнтування дошкільників.

Така постановка питання відповідає загальним тенденціям оновлення змісту, що відбувається в системі спеціальної освіти України, спрямоване на забезпечення вирішення питання інтеграції та соціалізації дітей з порушеннями